

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției
„BISERICA și ȘCOLA.“

Êr banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 1230.

IOAN,

din îndurarea lui Dumnezeu ep scop diecesan al Aradului, Orăzii-mari, Ienopolei și al Halmagiului, precum și al părților adnesate din Banatul-Temișan.

Iubitului cler și popor eparchial: dar și milă dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Christos.

Când prevedința divină, în sfaturile ei cele necuprinse de mintea noastră, a chemat la Sine, pre bunul și prea demnul nostru Archiepiscop și Metropolit Miron Romanul: totodată așa a binevoit a dispune, ca eu să fiu ales prin reprezentanții clerului și ai poporului nostru, și apoi întărit și de Majestatea Sa preagloriosul nostru Impărat și Rege Francisc Iosif I, la înalta demnitate de Archiepiscop și Metropolit al bisericeii noastre naționale, din această iubită patrie.

Deși mulțămit cu pozițiunea mea de până acuma, nici acuma. n'am căutat aceea înaintare, precum n'am căutat'o nici la alegerea mea de episcop, când mă aflam mulțămit, într'un oficiu modest, departe de diecesa Aradului; ci din contră, și acuma ca și atunci, adeseori m'am rugat Domnului, în internul meu, să treacă dela mine cea sarcină grea, mai ales acuma la etatea mea înaintată; dar dacă prea bunul D-șeu totuș a binevoit a mă chema la aceea, nu m'am potut retrace, ca să nu păcătuiesc înaintea lui.

În urma acestora, având în curând a mă despărți de voi iubit cler și popor, între cari am fost aprópe 24 de ani, și cu cari am împărțit împreună bucurii și dureri, greutăți și neajunsuri, țiile bune ca și cele rele, câte au trecut peste noi: dic având a mă despărți de voi, pe cari v'am păstorit cu totă îngrijirea și

iubirea, și la a căror înaintare spre bine și fericire, am cugetat și am lucrat ziua și noptea: mai înainte de a face acesta mă simțesc datoriu a împlini o ferbinte dorință a sufletului meu, și a vă mulțami tuturor din inimă, pentru dragostea cu care m'ați întâmpinat și pentru sprijinul ce mi-ați tins, în greua mea chemare. Acesta mulțămire vi-o adresez tuturor, începând dela venerabilii membri ai sinodului eparchial, dela onorabilii protopresbiteri, preoți și învățători, până la toți onorații noștri poporeni, de ori-ce stare și pozițiune, rugându-vă pre toți să-mi păstrați și în viitoriu aceeaș dragoste, și să-mi tindeți și în chemarea mea cea nouă, acelaș sprijin, asigurându-vă și din parte-mi, că și eu vă voi păstra dragostea de până acuma, și voi fi tot cu aceeaș îngrijire și de voi, precum am fost și în trecut.

Mi-cade foarte greu această despărțire de voi iubiților: mă mângăiu însă, că prin depărtarea mea dintre voi, nu se alterează cea legătură canonică dintre noi, legătura cea nealterabilă a dragostei evanghelice, ast-feliu, că și în noua mea pozițiune, nu voi fi numai al celorlalți frați, ci și al vostru, și al tuturor fraților noștri din întreaga metropolie. Și așa cea mare și sfântă legătură a dragostei evanghelice dintre noi nu se desface; ci eu o voiu continua în tot restul țiilor vieții mele.

Mă mângăiu, că în timpul cât am fost între voi, am lucrat din toate puterile mele la împlinirea misiunii mele. Voi înși-ve îmi sunteți martori, cum am lucrat la întărirea voastră în credința către D-șeu, la ținerea tot mai cu tărie, la sfânta religiune strămoșească; la lățirea învățaturii și culturii morale-religioase; la zidirea mai multor biserici: la sporirea și dezvoltarea școlilor noastre confesionali; la înființarea seminariului și alumneelor ce se ved: la sporirea fondurilor și fundațiilor, și prin toate

acestea, la creșterea tot mai multor bărbați luminați și din națiunea noastră, cari să fie tot atâția luminători, conducători și sprijinitori ai clerului și poporului nostru, biserica noastră cea vie.

Dacă, și intru cât voi fi satisfăcut eu așteptărilor vóstre, acesta mai bine o știe D-đeu, carele cunoște nu numai cugetele, ci și puterile omului; dar apoi o știți și voi, ear dacă vă veți aduce aminte în ce stare erau lucrurile în diecesă, la venirea mea aici și dacă veți mai cugeta și la greutățile timpurilor, cari au trecut peste noi, în cursul celor aproape 24 de ani ai archieriei mele, atunci și mai bine veți ști apreția nisuițele mele.

Din parte-mi sunt liniștit în sufletul meu, că în tot decursul archieriei mele, am lucrat din toate puterile, la apropierea tuturor a-lor nostrii tot mai mult de lumină și cultură, și prin acestea de bine și fericire, scopul suprem al omului. Dacă însă nu-mi va fi succes a atinge acesta în aceea măsură, precum aș fi dorit și eu însu-mi, din inimă, cauza pot fi nu numai greutățile timpului, dar și împrejurarea, că de multe-ori n'am întâmpinat sprijinul necesariu, din toate părțile, de unde eram în drept a-l aștepta.

Cu asemenea mângăieri mă despart de voi iubiților, și condus de dragostea și îngrijirea, ce am și în viitoriu spre voi; condus de cea mai ferbinte dorință, de a auzi și după mergerea mea de aici, — că înaintați frumos, în cele bune și folositoare, vă sfătuiesc și prin acesta părintește, precum v'am sfătuit la toate ocaziunile, și prin toate scrierile mele pastorale către voi, să trăiți în pace, în dragoste frățiască, și în bună înțelegere, atât voi între voi, cât și cu ceilalți compatrioți de altă limbă și religione; să căutați cu îngrijire unul fiecarele de trebile și afacerile vóstre; să țineți cu totă tăria la biserica străbună și la școlă confesională. Căci biserica și școlă, sunt acele așezăminte sfinte, din cari isvorește binele și fericirea tuturor popórelor, și așa și binele și fericirea noastră.

Prin biserică și școlă ne întărim tot mai mult în credința în D-đeu, și în dragostea creștină, în iubirea de D-đeu, în iubirea deapropelui; în iubirea de neam și de patrie; apoi ne desvoltăm și ne luminăm tot mai mult puterile sufletești, și așa cu ajutorul lui D-đeu, și al deșteptării și luminării noastre, putem spera, să ajungem sórte tot mai bună, și viitoriu tot mai îmbucurătoriu.

De aceea vă și pun la inimă să îngrijiți, din toate puterile vóstre, de acele așezăminte sfinte, adecă de *biserică* și *școlă*.

Spre scopul acesta voind eu și din par-

te-mi, a vă premerge și cu un modest exemplu, de interesul ce-l port față de acele așezăminte sfinte: dar totodată a vă și arăta tuturor, și mai ales preoților, că avem cu toții mare datorință a face și noi tot ce putem, nu numai cu cuvântul, dar și cu fapta, pentru biserică și școlă: înainte cu 20 de ani, vedând de-o parte lipsa, ear de alta folosul unei tipografii diecesane, din banii mei am înființat tipografia noastră diecesană, și am donat-o diecesei cu reserva, ca atât valoarea, cât și venitul ei, să-l pot închina unui scop de binefacere ce-l voi alege eu însu-mi.

Averea acelei tipografii a crescut până acuma la suma de preste 45000 fl. patruzeci și cinci de mii floreni, cătră care afară de ce am mai dat la Seminarium și la alte scopuri de binefacere, mai adaugând eu și acuma, din crățarea mea, 10,000 fl. adecă de ce mii floreni în bani gata depuși la cassa consistorială, întreaga această avere de peste 55000 fl. cinzeci și cinci de mii floreni, o destinez de fond nealienabil diecesan, din al cărui venit să se ajutoreze bisericile sêrace din diecesa Aradului, la zidiri și înzestrarea lor cu cele necesarii, după dispozițiunile ce voi face eu într'o scrisóre separată, către veneratul Consistoriu de aici.

Din acestea învederând, că venitul tipografiei, dela înființarea ei până astăzi, a fost, precum va fi și în viitoriu al iubitului nostru popor, pentru a-sé ajutóra la zidirea bisericilor: este datorința noastră a tuturor a sprijini aceea tipografiă diecesană, căci prin ea sprijinim poporul la zidirea bisericelor sêrace.

Cătră acestea mai donez diecesei și modesta mea bibliotecă.

Ași fi dorit din inimă iubiților, se fi putut face daruri și mai mari; dar n'am ajuns a face această din cauza, că dotațiunea mea, până în ziua de azi, este tot cea vechie, din timpul de mai nainte; tot aceea, ce a avuto și fericirii mei predecesori; ba, la regularea încasării prin consistoriu, am mai resignat la o parte, și din aceea, pe seama fondului sidoxial.

Cu acestea încredințându-vé pre toți, mari și mici, bogați și sêraci, bunevoinei preabunului D-đeu, și implorând din adencul sufletului meu, binecuvântarea Ceriului asupra vóstră, asupra caselor și familielor vóstre, asupra lucrurilor și întreprinderilor vóstre, acum și într'u mulți ani fericiti, am rămas și mai departe

Arad, în 18 Februarie 1899.

Al Vostru

de tot binele voitoriu Episcop

Ioan Meșianu, m. p.

Nr. 983/1899.

Cerculariu,

cătră toți p. t. părinți protopresbiteri și inspectori școlari aparținători la jurisdicțiunea Consistoriului din Arad.

Este în genere cunoscut, că în timpul din urmă s'au înmulțit în mare măsură trebuințele și pretensiunile de viață ale poporului nostru. În fața acestor trebuințe înmulțite este natural, că îngrijirea bisericii și a școlilor noastre trebuie să fie îndreptată în măsură tot mai mare și în direcțiunea de a da poporului atât cunoștințele cât și deprinderile și dexteritățile trebuincioase spre a-și putea înmulți isvórele de câștig, — ocupându-se cu toate ramurile de producțiune, cari stau în legătură nemijlocită cu ocupațiunea și starea lui de popor agricultor.

Un însemnat ram de producțiune și câștig după împrejurările, în cari trăește poporul nostru atât pentru părțile diecesei situate la șes, dar mai cu samă pentru părțile muntoase este și pomăritul, cultivarea de pomi nobili, ale căror fructe sunt de regulă bine căutate și bine plătite. De aceea atât pentru dezvoltarea economică a poporului nostru, cât și pentru a satisface tot cu mai mult succes dispozițiilor planului de învățămînt pentru școlile noastre elementare, conform căruia pomăritul și răsprîndirea între popor a cunoștințelor și dexterităților trebuincioase pentru cultivarea de pomi nobili, fac o parte întregitoare a instrucțiunii în școlile noastre populare, provocăm prin acesta pe p. t. părinți protopresbiteri și pe toți preoții și învățătorii noștri, a stărui, ca grădinile școlare de pomi să se cultive cât mai bine, astfel, că în acele atât școlarii, cât și adulții să-și pótă câștiga cunoștințele și dexteritățile trebuincioase pentru cultivarea de pomi nobili, iar în comunele, în cari nu ar fi grădină școlară pentru scopul arătat al instrucțiunii, p. t. părinți protopresbiteri și inspectori școlari vor îngriji, ca comitetele parohiale să stăruiască la antistiile comunelor politice, ca în conformitate cu dispozițiunile cuprinse în instrucțiunea ministerială referitoare la grădinile școlare, să dea școlilor noastre locul trebuincios pentru grădina școlară.

În legătura cu acesta, pentru înmulțirea și răspîndirea cunoștințelor trebuincioase în ramul pomăritului recomandăm învățătorilor și cărturarilor din popor și cartea intitulată: *Curs practic despre cultivarea pomilor și a frăgarilor de Ioan Pop Reteganul*, tipărită în tipografia noastră diecesană, de unde se póte procura cu prețul de 30 cr. v. a.

P. T. părinții protopresbiteri vor distribui oficiilor parohiale câte un exemplar din cerculariul de față pentru a-l comunica învățătorilor și comitetelor parohiale pentru îndeplinirea celor cuprinse întrînsul; iar despre numărul și starea, în care se află grădinile de pomi, precum și despre mersul instruc-

țiunii ne vor raporta cu tótă esactitatea deodată cu raportul despre esamene.

Arad în 11 Februarie 1899.

Ioan Mețianu, m. p.
Episcopul Aradului.

Instalarea.

Instalarea Eminenței Sale Inalt Prea Sfințitului Domn Archiepiscop și Metropolit al bisericii gr. or. române din Ungaria și Transilvania, **Ioan Mețianu**, se va ține Duminică viitoare în 28 Februarie (12 Martie) 1899.

Spre acest scop sunt convocați pe numita și membrii congresului național bisericesc.

Suntem deci noi preoțimea și poporul din diecesă Aradului în momentul apropiat al despărțirii, și simțind în inimele noastre greutatea acestui moment al despărțirii de meritatul și iubitul Archiepiscop al nostru, care cu zel, cu multă înțelepciune și cu iubire părintească a condus destinele diecesei noastre în calitate de Episcop al Aradului timp de 24 de ani, ne îndreptăm rugăciunile noastre cătră Cel Atotputernic ca să ne inspire nouă diecesanilor tăria credinței și bărbăției trebuincioase în momentul greu al despărțirii, și pre Inalt Prea Sfinția Sa, Domnul Archiepiscop și Metropolit Ioan Mețianu în noua demnitate la care l-a chemat, să-l dăruiască sfinteior sale biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, întru zile îndelungate, drept înpreptând cuvîntul adevărului.

Întru mulți ani Stăpâne!

Bine înțeles să fie!

Ar trebui să dic: „*deplin înțeles să fie*“ — tot actul ce producem în publicitate, în usul comun. Dar acesta a-o pretinde, între împrejurările actuale, comune, par' că ar fi pré mult, ba chiar imposibil. Căci —

Cărturarii de rînd ai popórelor, până și ai celor mai înaintate în cultură, d. es. a celui german, nu au aici timpul și nici ocaziunea, d'a studia *din temelie* cestiunile, fie și măcar numai cele relative la istoria dezvoltării culturai generale; las' că astfel de studiu și utilizarea lui, părții principale a acelor cărturari, adecă preoților și învățătorilor poporului, astăzi la noi, și cam și pe aiurea, din alte împrejurări dóră nici nu s'ar permite! Nu voi face-o nici eu — în tótă puterea cuvîntului, d'o parte că — n'aș găsi nici publicul necesar, d'altă parte că — scriu pentru un organ, din care politica este eschisă.

Am în vedere actul ce D. învățătoriu *Medrea*, din Căpruța, l-a publicat în Nrul 6 al „*Bis. și Școlii*“ ca „*document important*“, adecă cerculariul

Episcopului de odinioară al Aradului *Pavel Avacumovici*, de dto 27 Nov. 1812, prin care anunță deschiderea *Preparandiei române în Arad*, și demăndă celebrarea de Te-Deumuri prin toate Bisericele diecesei — pentru această milă împăratăscă.

Da, este foarte de lipsă, ca generațiunea de astăzi, mai vârtos cea a cărturarilor din popor, să cunoscă, să cunoscă mai bine ca până acuma cele întâmplate în trecut, întru interesul culturii poporului nostru, e de lipsă această măcar, séu mai vârtos — de pe la începutul secolului nostru, și occasional să-și aducă aminte de acelea și de bărbații, cari au știut profita de ele cu succes, și — măcar și numai din acest motiv, bine a fost nimerită propunerea, ce D. învățătoriu o face la călcâniul comunicațiunii sale. Inșă — după ale mele vederi și esperiinte atâta tot nu ajunge pentru noi Românii, ci — după atâtea amare suferințe, spre orientare, se mai recere, puținică pătrundere și ceva mai departe în trecut, și acesta mai vârtos pentru de a ne emancipa și noi odată — de impresiunea și resp. efectul fraseologiei oficiale și de sclavagiul tradițional, ce mereu ne mistuesce, făcându-ne incapabili de-a ni pricepe și elupta condițiunile de viață și dezvoltare națională.

Prin lupte lungi și grele, de la 1690, pe cum ni spun istoricii, monarchia noastră a intrat faptice în stăpânirea Transilvaniei cu apertinențele ei până'n Tisa, ér la 1716, prin armele victoriose ale lui *Eugen de Savoia* în stăpânirea Banatului.

Șesezeci de ani după instalarea domniei austriece în Transilvania Episcopul românesc *Inocențiu Micu-Klein* a suferit amară persecuțiune, în cărea — a murit ca martir în Roma, pentru-că mereu striga: „Școle, școle pentru Români și egală îndreptățire cu celelalte națiuni din patriă!“ Va să dică: au ramas — tot ca mai nainte sub domnia Uniunii celor trei națiuni privilegiate. Nouăzeci și patru de ani după luarea Transilvaniei în stăpânire a urmat răscolă lui Horea.

În ce privesce pe Românii din *Bănat* și *Bihor* va ajunge a cita mărturisirile nemaritoriului împărat și Rege *Iosif II.* cam 70 de ani după ocuparea Banatului.

În *instrucțiunile*, ce acest sublim domnitoriu, cu mâna s'a a elaborat pentru Comisarii săi, puși în fruntea Districtelor, cari instrucțiuni se pot ceti în cartea despre *Illyri*, remasă după fostul cancelar al *Mariei Teresiei* și învățătoriu al fiului ei *Iosif* și tipărită în *Frankfurt* și *Leipzig* la 1802, pe pag. XVIII—XXIII, *Iosif* recunoșce, că „*Națiunea valachă*“ din *Bănat*, carea e cea mai numerosă și mai vechiă în acel ținut, mereu este tractată ca *sclavă*, și adauge, că cauza e, puțină ei *cultură*, *nestatornicie* etc. și spune judecata sa, că — precât timp, prin școlă nu va fi luminat, prin bună tractare nu va fi desțeptată în acest popor iubirea pentru pămentul său, interesul pentru mai buna lucrare a

aceluia, nu va pute înainta. Ér despre Românii din *Bihor* scrie: „Ei până întru atâta au scăpătat, întru atâta s'au dat cu apăsatea și tractarea sclăvăscă, încât li sunt indiferente chia și locuințele, au devenit nestatornici și plecați schimbărilor și esceselor. *Acestora trebuie să li se deschidă școle și să li se dea preoți mai luminați, în fine ei trebuie să fie tractați mai uman.*“

Confirm acestor mărturisiri, imperatul și Regele *Iosif II.* în același an, după sugrumarea rescólei horaiane, a făcut planul pentru un *seminariu românesc* în *Timișóra*, pe spesele sale, în scopul d'a creșce preoți și învățători pe seama Românilor din părțile *Aradului* și *Bănatului*, — dar acel frumos plan s'a zăpăcit în Consiliul locțiinătoriu din *Buda* și la *Metropolia* din *Carlovăț*.

Apoi — știți cum s'a revenit asupra acestui salutar plan 20 de ani mai târziu?

Prin revoluțiunea francesă dela 1789 și bătăliele ce a mâncat *Austria* dela ostirile franceses! Sa dat ca socotéla, că — școlă cu magistri lor este mai sigură garanță a *Victoriei!* (Prin această „*Schulmeisterii*“ din armata prusăscă la 1866, și cei din armata germană peste tot la 1870/1, ca subofițiri și-au câștigat rerume istoric-universali!)

Astfel a ajuns grația „*preosfințită chesaro-crăiescă*“ a resbi prin inimile împetrite ale sfătuitoților săi intimi din *Viena* și *Carlovăț*, și cu acea ocasiune a-și aduce aminte și de „*poporul român pururea credincios tronului și patriei*“.

Da, repet: „și de acest popor“. Căci — „bine înțeles se fie“! — nu este, cum se exprimă și vre să fie înțeles părintele Episcop sârb, în diecesa română prin circulariul său, unde nu amintesc decât numai de *Preparandia românăscă* din *Arad*, ci — prin *Resoluțiunea* din 9 Febr. 1811. „*Preamilostivul Împăratul nostru au poruncit, ca — trei naționalnice, de căpeteniă școle pentru Preparanđi, una adeca în Aradu-vechi pentru Români, alta în Sânt-Andrieu, pentru Sârbi, érá a treia în Peșta pentru Greci să se întroducă, și s'au întocmit, ca prin 15 luni, în trei curgeri (adeca: cursuri) de 5 luni fiesce-carele, care cu sêrguință va învăța, întréga curgere o póte săvêrși etc.*“

Am descris acest pasagiu din *Cărticica*; „*Are-tare despre starea acestor noue introduse scolasticesci Instituturi — ale nației românesci, sêrbesci și grecesci: Buda 1813,*“ *cărticică anonimă*, a cărei cuprins, de și ici-colea cu câte o greșelă în nume și date, este préinteresant și caracteristic pentru împrejurările de pe acel timp, încât — bine ar fi să-l cunoscă fie-care cărturariu din popor, toți fiind de tot puțin orientați în această privință. De acilea ar cunoscce — întréga organizare a celor trei *Preparandii*, cu profesorii lor, cu beneficiile acestora, cu solenitățile deschiderii acestor foculare de cultură, cu binefăcătorii lor, cu succesele surprindtore ale In-

stitutului din Arad la încheierea primului curs de 3 ani, resp. de 15 luni, etc. etc.

Ecă aci, ca de încheiere a acestor reflexiuni, copia fidelă a unei pagine din citata cârticică, cum cei 4 bărbați români, cari au pus temelie renumelui bun al acestui institut, la a cărora citire mulți vor fi, cari din profundul inimii lor române, cu pietate vor ofta: „*In veci binecuvântată fie țerêna lor!*“ Ea, acea pagină sună: „*Domnii Profesori în Școala românească — pedagogicească sunt acești următori:*

1. *Précinstitul D. Dimitrie Tichindeal*, parochul Becicăreului-mic; profesor de învățatura Legii séu Catechetă, carele cuvântul lui Dđeu precum în școlă, așa și de față, în Biserică propoveduește.

2. *D. Ioan Mihut*, al Pedagogiei, Metodicei și al Istoriei țerii ungurești profesor.

3. *D. Iosif Iorgovici*, doctor filosofiei, *Metesii* și *Geografiei* profesor.

4. *D. Constantin Diaconovici Loga*, al Gramaticii românești, conceptului românesc profesor.“

Bêtrâmul.

Din epistolele parochului tânăr.

II.

Iubite amice! Mă bucur că epistola mea și-a ajuns în câțva scopul. Mă rogi să continuu în această materie și cu plăcere satisfac după puțină dorinței tale. Te rog și acum, ca și altădată, nu cere multă știință, pentru-că sentimentul covârșește mintea.

În epistola trecută ți-am dat o schițare despre întreg decursul postului sântelor Pasci, ca cu o privire să pătrunzi această scară spirituală, carea asemenea celei vădute de Iacob în vis, ne conduce de pe pământ la ceriu. Să stăm puțin pe treapta dintâi, căci aici vei afla îngori pământesci și oameni cecresci, părinți ai pustiului și ai bisericii, cari prin rugăciunile lor ferbinți ne ușurează urcarea obositoare. Sus, mai sus, stă Domnul însuși — Pascile noastre.

Voesc a-ți vorbi despre cele trei săptămâni premergătoare postului celui mare, amintindu-ți unele imne pătrunzătoare, cari exprimă atât de bine nuzința inimii către Dđeu și conștiința slăbiciunii noastre. Aceste imne adunate la olaltă, formeză un mănunchi de flori spirituale, ca acelea despre cari vorbește fericitul Ieronim. Acest bărbat mare al bisericii, după ce a adunat mai multe locuri din sânta Scriptură, le predă amicului său cu cuvintele: „*Etă, am adunat pentru tine locuri foarte frumoase din sânta Scriptură și am împletit din florile evangeliilor o cunună a pocăinții, plină de miros de bună mireasmă; împodobesce-ți fruntea ta cu ea; înzestrează-ți inima ta cu virtutea umilinții și te înalță ca pe aripi de porumb, căutând liniște și pace la Domnul tău, la milostivul tău Părinte.*“ Acest pasagiu au inspirat pe mulți sânti Părinți la compunerea imnelor bisericesci.

„Să nu ne rugăm fraților, ca Fariseii! Căci cine să înalță pe sine, umili-se-va. Să ne umilim naintea Domnului, ca vameșul, prin post și să strigăm: Dđeule! fi mie milostiv!“ — sunt cuvintele prin cari se anunță apropierea marelui post și prin cari ni se arată modul rugăciunii noastre. Precum comandantul unei oște, înainte de începerea războiului, impart sfaturi ostașilor săi cum are să se apere de inemie, tot astfel ne arată și sântii Părinți prin această cântare, cum să învingem pe dușmanul nevădut prin rugăciunile noastre, căci arma cea mai puternică a virtuții este umilința și pocăința, ér cea mai mare pedecă este sumeția. De aceea, înainte de a începe postul, ne pune biserica în vedere parabola despre fariseul sumeț și despre vameșul umilit.

Căți ómeni, dádați din tinerețe la desmerdări și desfrânări, își petrec viața fără a-sé cugeta la Dđeu, ér mai târziu, vădënd prăpastia, în carea au ajuns, cad în desperare, cređënd, că nu mai póte fi îndreptare și iertare pentru ei. S. Părinți însă și pre acestia îi primesc în iubirea lor cea mare și ca să-i scape din desperare, le pune în vedere parabola fiului rătăcit, ca să le arăte iubirea nemărginită a lui Dđeu și față de cei mai mari păcătoși. Pentru-că s-ar putea óre, că acel Dđeu, care pentru mântuirea ómenilor și-a jertfit chiar pe Fiul său, să-și întórcă fața s'a deia cei ce cu lacrimi de căință își udă așternutul său — după cum dice psalmistul — și în plânsete cu suspinuri își recunosc păcătoșenia și cer, cer ajutor și iertare? Nu, pentru-că atunci Dđeul nostru ar fi un Dđeu de petró și nu părinte bun și îndurător. A delătura acest gând nedemn de mintea ómenescă, au pus s. Părinți parabola fiului rătăcit înainte de începerea ăilelor de pocăință ale postului celui mare, ér biserica, carea adună și îngrijesce de fericirea fiilor ei, primesce astfel de rătăciți îndreptați cu brațele deschise, vărsând balsam vindecător în sufletul lor, căci mare este bucuria în ceriu pentru îndreptarea unui păcátos.

Și pentru-că să ne aducem aminte, că noi suntem numai călători și străini pe acest pământ, cântă biserica în cele trei săptămâni până la începerea postului cântarea de jeluire a Judeilor deveniți captivi în Babilon, carea prin textul și melodia s'a deșteptă și în noi dorul patriei adevărate.

Îți dau numai unele versuri din acest psalm (137) citându-le liber. „*La riul Babilonului am ședut și am plâns, când ni am adus aminte de Sion. În sălci am aninat harfele noastre, ér când au cerut dela noi, cei ce ne-au robít, cântare de bucurie, (le-am răspuns) cum vom cânta cântarea Domnului în pământ străin? De te voi uita Ierusalime, uitată să-mi fie drépta mea și limba să mi-sé lipescă de ceriul gurii mele, dacă nu-mi voi aduce aminte de tine și dacă nu voi pune Ierusalimul culmea bucuriei mele.*“ — Puternică și zguduitoare este această cântare, ca amintire din trecutul trist al poporului Iudeu; dar și mai mărétă ne apare ca alegorie.

Babilonul este simbolul locuinței patimilor și păcatelor, cari domnesc în lume și subjugă sufletele oamenilor nepăsători. Ierusalimul, cetatea sfântă și a păcii, simbolizează sufletul în nisuița de a se întorce la Dumnezeu și a-și curăți conștiința prin căință. O! amice să nu uităm de acest Ierusalim sânt. Versul ultim: „Ferice de acela, care va apuca și va zdrobi pruncii tîi (Babilonului) de stîncă“, în înțeles literar cuvinte pôte prea aspre, în înțeles alegoric însă foarte instructive. Ferice de acela, care are destulă bărbăție în sine, ca gândurile și poftetele abia încolțite să le zdrobescă de pîtra tare a credinței, înainte de ce devin cuvinte rușinoase și fapte păcătose.

Etă înțelesul adevărat și scopul cântării „La rîul Babilonului.“ M-am oprit mai mult la acest imn, pentrucă însuși ai cerut-o acêsta. D.

Morală liberă.

— După „Biserica ortodoxă“ —

(Continuare).

Dar adoratorii și admiratorii moralei libere mai adaogă: Puterea obligatōre a moralei și legea voinței omenști este a face bine. La acêsta este îndesutul voința și judecata liberă a omului; iar Dumnezeu n'are și nu pôte avea nici un amestec, nici d'ă judeca cum s'a făcut, nici prin ce mijloce, nici spre ce scop.

Totă aprobarea și valōrea nu este și nu depinde de altceva de cît de respectul omului cître el însuși. Acêsta și nimic mai mult.

Nu este nevoie nici de aprobare, nici de desaprobară, nici de recompensă, nici de pedepsă; căci, după ei, nu există Dumnezeu legiuitor și judecator, care supraveghază asupra faptelor omului pentru a le răsplăti sau pedepsi, nici în viața acêsta, nici în cea viitoare...

Ast-fel înțeleg morală liberă și independentă pozitivității, panteistii, materialistii și toți ateii; și cam tot ast-fel o înțeleg și majoritatea teiștilor, cu singura deosebire că ei nu negă existența lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu credut (?) și profesat de ei fiind o simplă idee abstractă pasivă, fără nici un raport cu lumea și cu sōrta și viața omului, iar morală lor liberă neavîndu-și începutul ei de la Dumnezeu și de bază legile sale eterne, și morală lor este tot ca și a ateistilor, morală fără Dumnezeu, și fără nici un amestec cu ideile și credințele religioase, baza adevăratei morale.

Dar este deja timpul a ne pune întrebarea pentru ce toți aceștia voesc o morală liberă și fără nici un amestec cu religiuinea?

Tōte motivele lor nu sunt de cît pretexte. Ei vor morală liberă pentru că nu vor să aibă nici o religiuine. Ființa și necesitatea religiuinei se invederază și se simte, mai ales cînd e vorba de morală; iar ei nevoind să audă de religie, vor morală liberă.

Religiunea, dic ei, desbină pe oameni (?); pe

cînd morală trebue să îi apropie și să fie departe de ori ce desbinare. Principiile moralei religioase, mai adaogă ei, n'au putut rēuși a face să înceteze deosebiri între oameni și să pună capăt scepticismului. Și ca culme a celor de mai sus se rostesc cu multă emfază: „Cînd nu va mai crede nimeni în nici o religiuine, atunci nu vor mai fi sceptici“.

Organele de publicitate ateiste se ridic cu furie și contra cultului. Fiind-că cultul este diferit în diferitele religiuini, acêsta, dic ei, desbină mai mult de cît ori-ce pe oameni. Trebue să renunțăm la ori ce cult și atunci cînd acest aluat de vrajbă (cultul) va lipsi și cu el or ce credință religioasă, atunci toți vor fi una. Cu alte cuvinte pretențiunea lor este că unirea spirituală a tuturor oamenilor nu se pôte face prin credință, ci prin necredință.

Un alt pretext al lor pentru care vor morală liberă, este, că religiuinea și filosofia, insufliînd omului credința în nemurirea sufletului și viața viitoare, corump morală, defuinđ-o în mod greșit și întemeind-o pe principii false.

Și care credeți că este principiul și temelială cea falsă pe care o impune moralei religiuinea și filosofia? — Dumnezeu. — Religiuinea și filosofia cea adevărată socotesc pre Dumnezeu ca isvorul și principiul cel neschimbat al binelui, ca legiuitorul suprem al conștiinței omului. Iar acêsta după atești și adoratorii moralei libere, periclitază, strică și corupe morală, de sigur, căci ei vor să se pună pre ei însuși mai presus de toți, iar morală lor să nu aibă alt principiu normativ de cît bunul lor plac.

Dar ei vor să justifice emanciparea moralei de Dumnezeu, și dic: „Intemeind morală pe un principiu supra-natural, dependența ei d'acest principiu, adică de credința în Dumnezeu și mai ales ca legiuitor suprem și judecator este periclitarea și chiar distrugerea moralei?!“.

„Ascetismul creștin, mai dic ei, a conceput și a definit binele sub forma sa cea mai josnică. L'a pus în realizarea voinței unei ființe mai presus de om, ceea ce face pre om să se supună acestei ființe, lucru care este o înjosire și umilintă a omului, mai ales pentru demnitatea lui de ființă liberă și rațională!“.

Ei atacă și socotesc de falsă chiar și autoritatea pe care teologia și filosofia întemează morală, anume credința în existența unei vieți viitoare dincolo de mormint. „Credința acêsta pe care s'ar întemeea morală cu atîta autoritate, este falsă, căci ea, dic ei, provine din interes, și binele aci nu este urmărit pentru că e bine, ca în morală liberă, ci pentru recompensele și pedepsele care le prescrie în viața viitoare. Aceste principii normative ale moralei după credința lor alterază și strică bazele moralei“.

„Credința în viața viitoare, strică bunul mers al moralei, căci dă speranțe și inspiră frică și ast-fel, dic ei, morală nu mai are de bază desinteresarea“.

„Pentru creștin, continuă ei mai departe, virtutea este virtute fiind-că aduce un folos în lumea

acésta sau în cea viitoare. Ea nu are în vedere de cât interesul și nu se practică, dic ei, din iubirea către bine, nici din ura către rău; ci singurul mobil care îndemnă pe creștin la virtute este numai folosul. Așa în cât faptele sale nu provin dintr'o morală curată și sublimă, ci mai mult din legalitate, răsplata și pedepsele".

"Concluziunea lor este că credințele precise asupra sôrței și destinului omului, înjosește morală și îi ridică adevărata ei valoare. Iar cestiunile despre originea și sfârșitul omului trebuie să fie streine de morală, așa precum sunt streine de geometrie și mecanică".

(Va urma.)

Un ram rentabil de economie.

Progresul omenirii, a chiebat știința și în domeniul economiei, dând astfel naștere economiei progresiste.

Economia progresistă este rezultatul unor îndelungate experimentări, făcute pe lângă mari sacrificii, și rară abnegațiune.

Mari interese vitale, ni impun îndatorirea, se urmăm cu atenție dezvoltarea și avântul care la luat economia progresistă, la poporale mai înaintate în cultură, și ceea ce aflăm de bine, se urmăm.

În timpul din urmă, cultura vitelor, și special a vacilor, a făcut pas foarte îmbucurător, chiar și în patria noastră, prin rassa încrucișată de vacă Bonyhader și Sementhaler, carea în comitatul Tolna, a ajuns la un bun renume.

Atari vaci, cari costau 200 fl., dau la și minimum 12 litre de lapte bun.

Poporul nostru în genere, a ramas strein de progresul care la făcut cultura vitelor, la alte poporale.

Ținând vite de o rassa slabă, pentru cuvântul că sunt eftine, am uitat principiul și adevărul economic că „nu tot ce costă pușini bani, este și eftin.“

Spre a convinge poporul despre rentabilitatea acestui ram de economie, vom face o paralelă între venitul acestei culturi și a pământului.

Se vedem ce ni aduce un juger de pământ, estimat în capital de 300 fl.?

E r o g a t e :

Interesele capitalului de 300 fl. à 5 fl.	15.— fl.
sămënța 1 M. m. à 7 fl.	7.— fl.
lucrul caillor	10.— fl.
dările	5.— fl.
	<hr/>
	37.— fl.

P e r c e p t e :

6½ Mm. de grâu à 7 fl.	45.50 fl.
paiete și pleava	8.— "
din perceptele de	53.50 "
detragând erogatele de	37.— "
	<hr/>
	16.50 fl.

Dacă recolta ar fi așa, ar resulta dela cultura unui juger de pământ un venit nett de 16 fl. 50 cr.

Se vedem acum, ce ni ar aduce o vacă de rassa încrucișată Bonyhader Sementhaler :

E r o g a t e :

Bărbați de specialitate au constatat, că pentru susținerea unei asemenea vaci se rezere nutreț de 36 cr. la și, ceia ce la an face	121.40 fl.
Interesele capitalului vacii de 200 fl. sunt	10.— "
suma :	<hr/>
	131.40 fl.

P e r c e p t e :

În 10 luni ni dă o asemenea vacă 3600 litre de lapte, cari computeate numai cu 7 cr., ni dau suma de	252.— fl.
Vișelul costă cel puțin	20.— fl.
din perceptele de	272.— fl.
detragând erogatele de	131.40 fl.
resultă, dela o vacă un venit net de	<hr/>
	140.60 fl.

De aici resultă deci, că cultura vacelor de rassa bună aduc cu mult mai mult, decât chiar și cultura pământului.

De sine înțeles, că în scopul consumării laptelui, se se fondeze așa numitele „înșotiri de lapte,“ cari apoi livrează în comun laptele unor orașe mai mari.

Observăm, că pentru conservarea laptelui în stare prosperă, sunt unele mașine seu recitoare de ghiată, cari păstrează laptele rece și prosper și peste 24 ore.

Știința economică a aflat espedientul, chiar și pentru casuri, când din lipsa comunicațiunei, nu se pôte duce laptele, căci prin ajutorul mașinelor svediane „Alfa Separator“, se preparază cel mai fin unt, care se trece cu preșul de 1 fl. 10 până la 1 fl. 40 cr.

Etă deci un ram rentabil de economie, care ar acoperi multe recerinte ale vieții noastre.

Am scris aceste sub impresia progresului uimitor care au luat „lăptăriile“ din comunele învecinate germane din Torontal.

Se pare că o fatalitate sa legat de noi, cari în fața avântului ce vedem că a luat economia progresivă la poporele conlocuitoare, și special la cel german, chiar și numai în urmarea inițiatuiei și acțiunei sociale: stăm în amortire și privim la decadența rapidă materială a poporului nostru.

Cine se promoveze interesele societății noastre, dacă nu însași societatea?

Se înțelegem și ascultăm de vócea admoniatóre a progresului economic, și cei chieați se întrunim cu o și mai curând forțele poporului în reuniuni agricole, cari se promoveze tóte ramurile de economie, și se asigure în consecință o bunăstare economică poporului nostru.

Comloșul-bănășian, 17 Faur 1899.

Iuliu Vuia.

D I V E R S E .

* *Consistoriul eparchial aradan* este conchemat în ședință plenară pe Marti în 23 Februaru calendaru vechi.

* *Chirotesii*. În ziua de 3 Martiu st. n. a. c. fost chirotesit întru protopresbiter prin Prea Sântia Sa părintele Episcop al Aradului Ioan Meșianu, părin-

tele Petru Serb din Ghiriș pentru tractul Belului; ér în 4 Martiu n. părintele Ioan Giorgia fost profesor la institutul nostru pedagogic și funcționar în cancelaria consistorială pentru tractul Buteni.

Adresăm noilor protopresbiteri felicitările noastre. D-șeu să-li ajute să pôta păstori cu cel mai bun succes clerul și poporul din tractele submanuate.

* *La Ateneul Român în Bucuresci* s'a espus alaltă-eri Evangelia scrisă și ilustrată de M. S. Regina României pentru Catedrala dela Curtea de Argeș. Opera neîntrecută a Majestății Sale este aședată pe o mobilă esecutată anume la Viena. după desemnurile d-lui Lecomte de Nouy.

* *Parastas.* Dumineca trecută s'a oficiat în biserica catedrală din Arad prin preoțimea din localitate un parastas pentru odihna sufletului fericitului întru aducere aminte Emanuil Gozdu. Cu această ocaziune părintele protosinzel Augustin Hamsea a ținut o cuvântare în care a schițat viața fericitului Emanuil Gozdu, dispozițiunile lui testamentare, și preste tot valórea acestui mare bărbat întru desvoltarea bisericeii și poporului român.

† *Inmormântarea* veteranului paroh Constantin Martinovici — despre care am luat notiță în n-rul trecut al fóiei noastre — s'a efeptuit în 17 Februaru cu ceremonialul cuviincios, asistând la acel act preoții Romul Secoșan paroh și asesor scaunal din Ietar, Nestor Badescu preot în Teeșiu, Filip Vuia în Brestovaț (Aga). Pompeiu Dorca în Șustra, Emilian Micu în Ohaba-sêrbescă și Constantin Ciolacu preot în Lucareți (diecesa sêrb. a Timișorii) Rêposatul a trăit 83 de ani și a servit altarului 52 ani. După serviciul funebral părintele Romul Secoșan a ținut o frumoasă cuvântare ocazională, schițând viața plină de activitate a defunctului.

Odihnească în pace!

* *Colectă.* Invetătorii nostri din protopopiatul Tinea Com. Bihor cu ocaziunea reuniunii lor ținută în Tulca la 13/25 Aug. 1898, au decis că la înființarea alumnului diecesan din Beiuș să concurgă și ei cu ajutorul lor și ca corporațiune și ca persoane private, și decisiunea lor au și esecutat-o, căci pentru înființândul alumnului au contribuit: Din fondul reuniunii 25 fl. v. a.; I. Silaghi inv. în Madaras, Sof. Popa inv. în Tulca; V. Strauț inv. în Oșand; T. Rocsin, inv. în Tamasda, I. Costa inv. Cséffa; G. Hasiăș, inv. în Ateaș; Teodor Srin-drutiu inv. în Inand; Paul Paap, inv. în Ciumeghiu; Sav. Pane, inv. în Tulca; Ioan Moga, inv. în Roit; Mihaiu Bogdan, inv. în Criștor; Ioan Litiu, inv. în Micherechiu; Iosif Sferdean inv. în Coasd; Florian Rocsin, inv. în Gurbed; George Vereș, inv. în Bicaciu; Iuliu Paguba, inv. în Miersig; George Silaghi, inv. în Foneu; 19 Uroș Luțai, inv. în Husasêu; Moise Elleueș, Dim. Pap, George Albuț, inv. în S.-Miclăușul-Român; Teodor Turlea, inv. Gepiu; Petru Paul inv. Berechiu; Ioan Clómbes, invet. Gepiș; și Mihai Dem, inv. în Forosig câte 1 fl. la olaltă 26 fl. v. a. și astfel invetătorii din tractul Tinea au

contribuit 51 fl. spre acest scop măreț. Acésta faptă nu are lipsă de laudă, dar totuși ca să îndemne și pre alți invetători la asemenea colecte, Vê rog să binevoii a-i da loc în numărul proxim al prețitul d. v. diar. Banii s'au solvit la mine, ér eu i-am subscernut la cassa consistorială. Nicolae Rocsin, protopresbiter.

CONCURSE.

Pentru îndeplinirea parochiei vacantă Cișlaca din ppresbiteratul Beliu se publică de nou concurs cu termin de alegere la 25 Martiu (6 Aprilie) a. c.

Beneficiul parochial anual este următorul: casa parochială cu arândă de 100 fl. pământ parochial de 18 cubule cu venit anual de 200 fl.; competență de pășune și pădure $\frac{4}{8}$ sesiune evaluate la minimul de: 20 fl. dela 160 case ca bir câte o jumătate măsură cucuruz: 80 fl. ștolele anuali 100 fl. Jumătate din dotațiune până în 12/24 August a. c. compete orfanilor repausatului preot P. Leucuța.

Cei ce doresc a ocupa acésta parochiă de cl. III-a până în 23 Martiu v. a. c. au a-și subșterne recursele adresate comitetului parochial la subșcrisul în F.-Giriș (F.-Györös p. u. Tenke), având totodată a-sé presenta la s. biserică de acolo spre a-și arăta desteritatea în cele rituali și oratorie.

Comitetul parochial.

În conșelegere cu: PETRU SERBU, m. p. protopresbit.

—□—

Prin strămutare devenind vacantă parochia Șag (protopresbiteratul Timișorii) pentru deplinirea ei se eserie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în fóia diecesană „Biserica și Șcôla“.

Beneficiul parochial constătător din folosirea unei sesiuni parochiale, din stola și birul usuat, computat face cel puțin 600 fl., anual.

Recursele ajustate cu atestatele despre cvalificația prescrisă în Ș-ul 15 lit. b. al Regulamentului pentru parochii din a. 1891, sunt a se așterne P. On. oficiu ppresbiteral în Timișóra (Fabrik). Concurenții vor avé să se presente, cu observarea Ș-lui 18 din același Regulament, în s. biserică de acolo, spre a-și arăta desteritatea rituală și omiletică.

Dat în Șag, din ședința comitetului parochial ținută în 3 15 Februaru 1899.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb.: Dr. TR. PUTICI, m. p.

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pentru edificarea din nou a unei șcôle, împreună cu cuartir invetătorese din comuna Cuveșdia (Kövesd) comitatul Timiș, pe basa planului și specificării aprobat de Prea Venerabilul Consistoriu sub Nr. 2354 ex 1897, — se eserie licitațiune minuendă pe ziua de 28 Faur (12 Martiu) a. c. la 10 ôre nainte de améđi în localul șcôiei din loc.

Prețul de esclamaré este: 2833 fl. 68 cr. v. a. Licitanții au a depune vadiu de 10%.

Condițiunile, planul și specificația de spese se pot vedea în ori ce ți la subșcrisul oficiu parochial.

Cuveșdia la 11/23 Februarie 1899.

Din incred:

Ioan Suciu,
preș. com. paroch.

Georgiu Tomi,
not. com. par.